

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA O'QITISHNING FAOL METODLARI

Maftuna Abdumajitova

Toshkent Iqtisodiyot va Pedagogika Instituti

Pedagogika, Psixologiya va boshlang'ich ta'lim kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya:

Mazkur maqola boshlang'ich ta'limda o'qitishning faol metodlari haqida batafsil ma'lumot beradi. Faol metodlarning o'quvchilarning bilim olish jarayonidagi samaradorligi, muloqot va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, bu metodlarning zamonaviy ta'lim jarayonida qo'llanilishi va amaliy samaradorligi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, faol metodlar, innovatsion ta'lim, pedagogika, samaradorlik, o'qitish texnologiyalari.

Kirish

Boshlang'ich ta'lim shaxsning keyingi ta'lim bosqichlari uchun mustahkam poydevor hisoblanadi. Ushbu bosqichda ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, bolalarda qiziqish uyg'otish va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. An'anaviy metodlardan farqli ravishda faol metodlar o'quvchilarni dars jarayoniga faol jalb etadi va bilimlarni mustaqil o'zlashtirishga yo'naltiradi.

Ta'limning faol metodlari bola shaxsining ijodiy imkoniyatlarini ochib berishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada faol metodlarning ahamiyati, ularni qo'llash usullari va o'qituvchilar uchun tavsiyalar yoritiladi.

Faol metodlarning asosiy xususiyatlari ta'lim jarayonida o'quvchilarning faolligini oshirishga qaratilgan. An'anaviy metodlardan farqli ravishda faol metodlar o'quvchilarning ta'limga nisbatan qiziqishini oshiradi va ularni mustaqil o'rganishga undaydi. Ushbu yondashuv shaxsiy rivojlanish, mantiqiy fikrlash va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Quyida faol metodlarning ta'lim jarayonidagi qo'llanilishi va natijadorligi yoritiladi.

Rolli o'yinlar faol metodlarning eng qiziqarli shakllaridan biri bo'lib, bolalarning tasavvurini va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, dars jarayonida "do'kon" yoki "kasb tanlash" mavzusidagi o'yinlar tashkil etilishi o'quvchilarning nafaqat mavzuni o'zlashtirishiga, balki jamiyatda o'z o'rnini topishiga yordam beradi. Shu bilan birga, bunday mashg'ulotlar bolalarda muloqot madaniyati va jamoaviy ishlash ko'nikmasini ham rivojlantiradi.

Interaktiv mashg'ulotlar guruhli ishlash, muhokama va fikr almashish imkonini beradi. Bunda o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifoda etadilar, boshqa o'quvchilar fikrini tinglaydilar va ularga munosabat bildiradilar. Masalan, "qiziqarli savol-javob" yoki "birgalikda hikoya tuzish" kabi faoliyatlar bolalarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda samarali hisoblanadi.

Problemani hal qilish usuli esa o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Ushbu metodda bolalar dars davomida muammolarni hal qilish uchun o'zlarining bilim va tajribalaridan foydalanadilar. Misol uchun, matematika darsida "Eng tejamkor xarid qoidalari" mavzusida mashq bajarish bolalarning iqtisodiy tushunchalarini shakllantirishga yordam beradi.

Tajribalarga asoslangan metodlar darslarni jonli va qiziqarli qilish imkonini beradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun laboratoriya tajribalari yoki kichik loyihalar bolalar hayotida muhim bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Masalan, tabiatshunoslik darsida "O'simliklar o'sishi uchun zarur sharoitlar" mavzusida tajribalar o'tkazish orqali bolalar ilmiy kuzatish va tahlil qilish ko'nikmalarini egallaydilar.

Faol metodlarning yana bir muhim jihati – o'quvchilarning hissiy va ijodiy rivojlanishini ta'minlashidir. San'at, musiqa va tasviriy san'at kabi faoliyatlar orqali bolalar o'z ichki dunyosini ifodalash imkoniga ega bo'ladilar. Bunda bolalar nafaqat yangi bilimlarni o'zlashtiradilar, balki o'z iste'dodlarini ham kashf qiladilar.

Boshlang'ich ta'limda faol metodlarni qo'llash bugungi ta'lim tizimining muhim talablaridan biridir. Ushbu metodlar orqali o'quvchilar ta'lim jarayonida passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylanadi. Bu esa bolalarning qiziqishini oshiradi, ularda mustaqil fikrlash va o'z bilimlarini mustahkamlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Faol metodlardan samarali foydalanish orqali o'quvchilarning o'rganish jarayoni qiziqarli va samarali bo'ladi. Masalan, rolli o'yinlar va interaktiv muhokamalar orqali bolalar nafaqat bilimlarini oshiradi, balki muloqot madaniyati va ijtimoiy ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

Boshlang'ich ta'limda faol metodlardan foydalanish nafaqat o'quvchilarning bilim olish jarayoniga, balki o'qituvchilarning pedagogik mahoratiga ham yangi talablar qo'yadi. O'qituvchilar faol metodlarni qo'llashda ijodkorlikni namoyon etishlari, o'quvchilarning ehtiyoj va qobiliyatlarini hisobga olishlari lozim.

Shu sababli, faol metodlarni qo'llash o'qituvchilarning doimiy ravishda o'z malakalarini oshirishlarini talab qiladi. Ushbu yondashuv ta'lim jarayonida bolalarning muvaffaqiyatiga erishishda muhim omil hisoblanadi. Faol metodlarni keng joriy etish orqali boshlang'ich ta'lim sifatini oshirish, bolalarda o'qishga bo'lgan qiziqishni kuchaytirish va ularni kelgusidagi ta'lim jarayoniga tayyorlash mumkin.

Adabiyotlar:

1. Axmedov A. "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi". Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2018.
2. Dewey J. "Democracy and Education". Macmillan, 1916.
3. Hattie J. "Visible Learning for Teachers: Maximizing Impact on Learning". Routledge, 2012.

4. Saidov U. "Ta'lim metodlarining innovatsion yondashuvlari". Toshkent: Ma'rifat Noshriyoti, 2020.
5. Niemi H., Toom A., Kallioniemi A. "Miracle of Education: The Principles and Practices of Teaching and Learning in Finnish Schools". Springer, 2012.
6. Vygotsky L. S. "Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes". Harvard University Press, 1978.
7. O'zbekiston Respublikasi Xalq Ta'limi Vazirligi. "Boshlang'ich ta'lim davlat standarti". Toshkent, 2021.
8. Khan Academy Kids. "Innovatsion ta'lim platformasi". <https://www.khanacademy.org> (kirish sanasi: 2025 yil 9-yanvar).